

SEZAR YASASI'NIN SURIYE VE LÜBNAN EKONOMİSİNE ETKİLERİ

“

Lübnan'da patlak veren ekonomik kriz, Suriye ekonomisini etkilemiştir. Ancak Lübnan'da yaşanan ekonomik kriz, Suriye'nin yaşadığı ekonomik ve siyasi yıkımı açıklamada yalnızca diğer temel etmenlerden biri olarak değerlendirilmelidir. Bunun için öncelikle Suriye'deki ekonomik krizin kapsamı ve bu krize etki eden faktörlerin ele alınması yerinde olacaktır.

”

Dr. Recep Yorulmaz

*Ekonomi Çalışmaları
Direktörü, ORSAM*

Tarihsel perspektifte ele alındığında, Suriye ve Lübnan'ın ekonomik ve coğrafi anlamda birbirine olan bağlantısı sebebiyle bu ülkelerde meydana gelen bir olayın diğer ülkeyi doğrudan etkilediğini görmekteyiz. Suriye'de devam eden iç savaşın ekonomik bir yıkıma dönüşmesi iki ülkeyi birbirine daha da bağlamıştır. Öyle ki Suriye oligarşisi, ekonomisi büyük oranda finans

ve hizmetler sektörüne bağlı olan Lübnan'ı, iç savaş döneminde dünyaya açılma kapısı ve sığınılacak bir liman olarak görmüştür.

Tam da bu ortamda Lübnan'da patlak veren ekonomik kriz, Suriye

ekonomisini etkilemiştir. Ancak Lübnan'da yaşanan ekonomik kriz, Suriye'nin yaşadığı ekonomik ve siyasi yıkımı açıklamada yalnızca diğer temel etmenlerden biri olarak değerlendirilmelidir. Bunun için

öncelikle Suriye'deki ekonomik krizin kapsamı ve bu krize etki eden faktörlerin ele alınması yerinde olacaktır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) uygulama kararı aldığı Sezar Yasası, Suriye'deki ekonomik yıkımda en büyük etmen olarak karşımıza çıkmaktadır.

Suriye'de Ekonomik Kriz

Ülkede 9 yılı aşkın süredir devam eden iç savaş neticesinde 7 milyon insan yerinden edilmiş ve ne yazık ki yaklaşık 11 milyon insan yardıma muhtaç hâle gelmiştir. Ülkede nüfusun yarısı işsizken ve %80'i yoksulluk sınırının altındadır. Dün-

ya Gıda Programı'na (WFP) göre ekonomik çöküşe ve salgın önlemlerine bağlı olarak bir yıldan az süre içerisinde gıda fiyatları %200'ün üzerinde artmıştır. Ayrıca salgın nedeniyle alınan önlemler neticesinde hareket ve mal kısıtlamaları, sınırların kapatılması, kişisel koruyucu ekipmanların ve yardım edecek insanların yetersiz olması gibi sorunlar da ortaya çıkmıştır.

Öte yandan daha önce iç savaş ile yıkıma uğramış muhalif bölgelerde görülen gıda sıkıntısı, son olarak Şam yönetimi altındaki bölgelerde de görülmeye başlamış; bu bölgelerde un, şeker, pirinç ve ilaç gibi temel malları bulmak giderek zorlaşmıştır. Bu süreçte, Suriye lirası büyük oranda değer kaybederken ülkede hiperenflasyon olgusu oluşmuş durumdadır. Krizin rejim bölgesine sıçraması ile birlikte Beşar Esad rejimine olan halk desteği de kırılmış; hatta halk bazı bölgelerde sokaklara inmiştir. Öyle ki Süveyde ve İdlib başta olmak üzere önemli şehirlerde Esad rejimine yönelik protestolar artmıştır. Buna karşın Şam yönetimi, sorumluluğu Başbakan'a yükleyerek İmad Khamis'i görevden almıştır. Ancak ABD'nin uygulama kararı aldığı Sezar Yasası ile ekonomik krizin daha derinleşeceği ve ülkenin tamamında temel geçim kaynaklarına ulaşım sıkıntıları yaşanacağı söylenebilecektir.

Ekonomik krizin ülke geneline yayılması ile köşeye sıkışan Esad rejiminin dış yardım olmadan düzleşme ihtimali görünmemektedir. Bu da Rusya ve İran gibi ülkelerin rejim üzerindeki etkisinin artacağı şeklinde yorumlanmak-

tadır. Ancak Sezar Yasası ile bu ülkeleri de sıkıştıran ABD, Esad rejimine çıkış yolu bırakmamış durumdadır. Şam yönetimi Merkez Bankası, Sezar Yasası sonrası değer kaybı daha da artması beklenen Suriye lirası için döviz kurlarında değişikliğe giderek yaptırımlar sonucu artacak ekonomik krizin etkisini hafifletmeye çalışmıştır. Fakat Merkez Bankasının fon yöneticisi rolüne büründüğü kırılgan ekonomilerde olduğu gibi döviz sınırlandırmaları ve sabit kur uygulamaları krizin etkisini azaltmakta başarılı olamamıştır.

Yasa sonrası Suriye lirası dolar karşısında kaybını sürdürürken; günlük kayıp yüzde 5-10 arasında gerçekleşmektedir. Döviz kurunu bin 200 civarında sabitleyen Şam yönetimi, kara borsayı kontrol altına almak için dolar alım ve satımını tamamen yasaklamıştır. Dahası, dolar ile işlem yaptığı tespit edilenlerin 7 yıl hapis cezasına çarptırılması kararı alınmıştır.

Ekonomik krizin rejim bölgesine sıçramasının en önemli nedenleri; siyasi ve ekonomik elitler arası (aile içi) kavga, Lübnan'da yaşanan ekonomik kriz ve en önemlisi ABD'nin Suriye'ye yönelik uygulamaya koyduğu Sezar Yasası olmuştur.

Ekonomik Krizin Ülke Geneline Yayılma Nedenleri

Ekonomik krizin rejim bölgesine sıçramasının en önemli nedenleri;

siyasi ve ekonomik elitler arası (aile içi) kavga, Lübnan'da yaşanan ekonomik kriz ve en önemlisi ABD'nin Suriye'ye yönelik uygulamaya koyduğu Sezar Yasası olmuştur. Suriye'de gündemin İdlib, Fırat'ın doğusu ve siyasi çözüm gibi uluslararası sorunlara odaklandığı bir dönemde rejim içinde siyasi/ekonomik elitler arasında yaşanan güç mücadelesi su yüzüne çıkmıştır. Beşar Esad'ın kuzeni, Suriye ekonomisinin büyük bölümünü kontrol eden ve rejimin resmî/gayiresmî birçok güvenlik biriminin finansörü konumundaki Rami Mahluf sosyal medya hesabı üzerinden, Suriye güvenlik güçleri tarafından şirketlerine dönük bir saldırıya maruz kaldığını belirttiği video yayınlamıştır. Mahluf, sahibi olduğu telekomünikasyon şirketi SyriaTel'a vergi kaçırma suçlamasının yöneltildiğini, iddiaların geçiği yansıtmadığını ama 180 milyon dolarlık vergi borcunu ödemeye hazır olduğunu da eklemiştir. Mahluf 20 Mayıs'taki son sosyal medya paylaşımında ise kendisinin ve ailesinin mal varlıklarına el konulduğunu, rejimin kararıyla 5 yıl boyunca ihalelerden men edildiğini duyurmuştur. Ülkede oligarklar arasındaki bu mücadele hem krizin gün yüzüne çıkması hem de derinleşmesi anlamını taşımaktadır.

Bununla birlikte, Lübnan'da yaşanan ekonomik kriz de Suriye geneline yayılan krizin sebepleri arasında yer almaktadır. Dünyanın en borçlu üçüncü ülkesi konumunda olan ve bankacılık, hizmetler sektörü ve işçi dövizlerine bağlı ekonomisi ile Covid-19'un en fazla etkilediği ülkelerden biri olan Lübnan; tarihinin en ağır ekonomik krizi ile karşı karşıyadır.

Lübnan'daki ekonomik kriz, dikkatleri Suriye ile yasa dışı sınır ticaretine çekti

Lübnan'daki ekonomik kriz ve hayat pahalılığına karşı halkın yükünü hafifletmek amacıyla devletin sübvans ettiği temel ihtiyaç maddelerinin yasa dışı yollarla Suriye'de tüketildiği tartışılan, iki ülke arasındaki söz konusu ticareti gündeme taşıdı

YASA DIŞI GEÇİŞLERDEN EN ÇOK ESED REJİMİ YARARLANIYOR

Lübnan'da devletin sübvans ettiği un, akaryakıt, tütün ürünleri ve ilaç gibi ürünlerin kaçak yollarla Esed rejimine gittiği belirtiliyor

Yerel basına göre, devletin yaklaşık %85 oranında sübvans ettiği milyonlarca litrelik mazotun bir kısmı yasa dışı yollarla Suriye'ye sevk ediliyor

SÜBVANSE EDİLEN ÜRÜN LİSTESİNİN GENİŞLİĞİ YASA DIŞI SINIR TİCARETİNİ CANLANDIRIYOR

Lübnanlı uzmanlara göre, Suriye sınır hattındaki yasa dışı geçişlerin canlı kalmasının ana sebeplerden biri de Merkez Bankası'nın sübvans ettiği ürün listesini geniş tutması

Lübnan'da devletin sübvans ettiği her ürünün kaçak yollarla ihrac edileceğine vurgu yapılıyor

LÜBNAN-SURİYE ARASINDAKİ SINIR KAPILARININ İSİMLERİ:

- Cedide Yabus** (Lübnan'da Masna)
- Ed-Debbusiye** (Lübnan'da El-Abbudiyye)
- Cusiyye** (Lübnan'da El-Kaa)
- Tartus** (Lübnan'da El-Arida)
- Tel Kalak** (Lübnan'da El-Bukaya)

LÜBNAN'DAKİ EKONOMİK DURUM

- Lübnan ekonomisi, 1975-1990'daki iç savaştan bu yana **en büyük krizi** yaşıyor
- Lübnan hükümeti, 11 Mayıs'ta **IMF ile müzakerelere başladığını** duyurdu
- Hükümet, IMF'den her yıl **2 milyar dolar üzere 10 milyar dolar kredi** talep ediyor

LÜBNAN'IN SURİYE'YE AÇILAN SINIR KAPILARI VE YASA DIŞI GEÇİŞLER

Lübnan, Suriye ile **375 kilometrelik kara sınırına** sahip

Lübnan ile Suriye arasında **5 adet sınır kapısı** bulunuyor

Bu kapıların tümü **rejim güçleri ile SİH milislerin kontrolü** altında

Lübnan-Suriye sınır hattında **124 yasa dışı geçiş güzergahının bulunduğu** ve bunların kaçakçılar tarafından yoğun şekilde kullanıldığı belirtiliyor

Hizbullah, Suriye'ye yasa dışı yollarla yapılan **ticaretin sorumlusu** olarak suçlanıyor

İki ülke coğrafi konumları gereği birbirlerini ticaret üssü ve geçiş rotası olarak kullanagelmektedir. Lübnan, Suriye üzerinden kara taşımacılığı vasıtasıyla bölge ülkelere ticaret yaparken Suriye, mal ithalat ve ihracatını Lübnan limanları üzerinden yapmaktaydı. Suriye iç savaşının patlak vermesi sonrasında iki ülke ekonomik ilişkileri finansal sistem ağırlıklı olarak ilerlemiştir. Suriye'de sermaye sahipleri Lübnan finans sektörüne yatırımlarını kaydırmış ve ağırlıklı olarak dünyaya bu ülke üzerinden açılmaya başlamıştır. Bu süreçte Lübnan'a elektrik ihracı da yapan Suriye'den yaklaşık olarak 50 milyar dolarlık bir meblağın Lübnan bankalarına aktığı dile getirilmektedir. İki ülke arasındaki ticaret çoğunlukla kaçakçılık üzerine yığılmış

görülmektedir. Özellikle Lübnan ve Suriye yerel para birimlerinin değer kaybı ile iki ülke arasında kaçakçılık faaliyetleri çok karlı hale gelmiştir. Böyle bir ortamda Lübnan'da giderek şiddetlenen ekonomik kriz doğal olarak Suriye'deki yatırımcıları da doğrudan etkilemiştir. Lübnan bankalarının uyguladığı döviz kısıtlamaları burada baş rolü oynuyor görünmektedir.

Sezar Yasası'nın önemi sadece rejimi değil sahadaki Rusya ve İran güçlerini de kapsamamasından kaynaklanmaktadır. Yasaya göre belirtilen kişi ya da şirketlere finansal ya da teknolojik destek sağlayan, malzeme yardımı yapan veya herhangi bir önemli işlem yapan taraflar da yaptırma tabi tutulabilecektir.

Öte yandan, krizin Suriye genelinde ve hatta Suriye'de etkin güçler üzerinde de tesiri olmasının en önemli nedeninin ABD'nin uygulama kararı aldığı Sezar Yasası olduğu söylenebilecektir. Suriye'deki savaş suçları nedeniyle Esad rejimi ile ona destek veren yabancı paralı askerlere yaptırım öngören "Sezar Suriye Sivil Koruma Yasası" (Caesar Syria Civilian Protection Act) 17 Haziran 2020 itibarıyla yürürlüğe girmiştir. ABD'nin tek taraflı olarak uygulayacağı yasa kapsamında Başkan Donald Trump'ın uygun görmesi hâlinde Suriye'de gerek doğrudan rejim adına gerekse Rusya ya da İran adına savaşan yabancı kişiler veya onlara hizmet sağlayan

yabancı şirketler yaptırımla karşı karşıya olacaktır.

Sezar Yasası'nın önemi sadece rejimi değil sahadaki Rusya ve İran güçlerini de kapsamamasından kaynaklanmaktadır. Yasaya göre belirtilen kişi ya da şirketlere finansal ya da teknolojik destek sağlayan, malzeme yardımı yapan veya herhangi bir önemli işlem yapan taraflar da yaptırma tabi tutulabilecektir. Buna göre ilgili kişi ya da kuruluşun ABD'deki mal varlığı dondurulacak ve ABD'ye vize alması yasaklanacaktır. Böylece Washington yönetimi bir taraftan siyasi çözüm yoluna yönlendirmek adına rejime baskısını artırırken diğer taraftan da Moskova ve Tahran'a karşı elini güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Uluslararası Yardım Hamleleri

IMF ve BM gibi uluslararası kuruluşlar, süregelen krizlerle boğuşan ve pandemi süreci ile beraber mevcut krizleri derinleşen Yemen ve Suriye gibi ülkelere yardım programları hazırlamıştır. Bu minvalde, BM'nin yaklaşık 60 ülkenin katılımıyla 30 Haziran 2020 Salı günü düzenlediği online bağış top-

lantısında Suriye'deki iç savaş nedeniyle yardıma muhtaç olan insanlar için 6,9 milyar euro (7,7 milyar dolar) tutarında bağış taahhüt edilmiştir. BM tarafından ulaşılmaya hedeflenen 10 milyar dolarlık yardım tutarının altında olsa da ülkenin içinde bulunduğu iç savaşın üzerine salgından ve ABD'nin uygulamaya başladığı Sezar Suriye Sivil Koruma Yasası'nın yaptırımlarından etkilenen sivil halk için yardımların sağlanabilmesi için önemli bir adımdır. Toplantıda Avrupa Birliği 2,3 milyar euro taahhüt ederken Almanya 1,58 milyar euro ile tek seferde en büyük bağışta bulunan ülke olmuştur.

Her ne kadar taahhüt edilen meblağlar kısa vadede Suriye ekonomisi için önemli görünse de bu yardımların ülkenin mevcut kırılganlıklarına çare olabilmesi mümkün değildir. Buna rağmen, salgın sürecinde yapılan uluslararası yardımların, ülkedeki insanlık krizini gidermek ve acil müdahale gereken kırılgan sektörler için elzem olduğu söylenebilecektir. Öte yandan, özellikle AB'nin yardım konusunda cömertliğini olası mülteci dalgalarını engellemek şeklinde okumak da mümkündür. ■